

آسیب‌شناسی تربیت‌بدنی و ورزش مدارس با استفاده از مدل سه‌شاخگی

هادی قنبری^۱، ناهید شتاب بوشهری^۲، پروانه شفیعی‌نیا^۳، یدالله مهرعلیزاده^۴

۱. دانشجوی دکتری مدیریت ورزشی، دانشگاه شهید چمران اهواز*

۲. استادیار گروه رفتار حرکتی، دانشگاه شهید چمران اهواز

۳. دانشیار گروه رفتار حرکتی، دانشگاه شهید چمران اهواز

۴. استاد علوم تربیتی، دانشگاه شهید چمران اهواز

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۰۹/۲۰

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۰۶/۲۶

چکیده

پژوهش حاضر، با هدف آسیب‌شناسی تربیت‌بدنی و ورزش مدارس ابتدایی استان خوزستان انجام شده است. در این پژوهش که به روش آمیخته انجام شد، پژوهشگران با مراجعه به خبرگان حوزه ورزش دانش‌آموزی استان خوزستان، از طریق مصاحبه عمیق به جمع‌آوری اطلاعات از آنان پرداختند و داده‌های حاصل از ۲۵ مصاحبه به روش نظریه‌سازی داده‌بنیاد کدگذاری و تجزیه و تحلیل شدند. سپس، پرسش‌نامه‌ای مطابق با کدهای به‌دست‌آمده طراحی شد. روایی پرسش‌نامه با تکنیک دلفی، توسط تعدادی از اساتید و کارشناسان صاحب‌نظر انجام شد و پایایی آن با آلفای کرونباخ تأیید شد. با توجه به جامعه پژوهش و مراجعه به جدول کرجسی و مورگان (۱۹۷۰) روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای متناسب، پرسش‌نامه در میان ۲۸۰ نفر از معلمان تربیت‌بدنی، کارشناسان تربیت‌بدنی ادارات آموزش و پرورش و اعضای هیئت‌علمی تربیت‌بدنی دانشگاه‌های استان، توزیع و جمع‌آوری شد و با استفاده از نرم‌افزارهای اس.پی.اس.اس. و پی.ال.اس. تحلیل شد. طبق یافته‌های پژوهش، به ترتیب عوامل سازمانی، فردی و زمینه‌ای دارای بیشترین آسیب‌ها در حوزه تربیت‌بدنی و ورزش مدارس بودند. در بین زیرشاخه‌های هر سه سطح، معلم تربیت‌بدنی (سطح سازمانی) دارای بیشترین آسیب و محیط زیست (سطح زمینه‌ای) دارای کمترین آسیب بودند. آسیب‌های سطح سازمانی بیشترین تأثیر را بر توسعه تربیت‌بدنی و ورزش مدارس داشته‌اند؛ بنابراین، بازنگری وزارت آموزش و پرورش در برنامه‌ریزی، تخصیص منابع و تجهیز مدارس، در این راستا ضروری است. در سطح فردی، آموزش به خانواده‌ها و در سطح زمینه‌ای، ترویج فرهنگ گرایش به ورزش و گسترش ورزش همگانی از اقدام‌های لازم و مفید به نظر می‌رسند.

واژگان کلیدی: آسیب‌شناسی ورزش، تربیت‌بدنی و ورزش مدارس، مدل سه‌شاخگی.

مقدمه

تربیت بدنی، بخش مهمی از تعلیم و تربیت است که از طریق حرکت و فعالیت‌های بدنی جریان رشد را در تمام ابعاد وجودی انسان تسهیل می‌کند و موجب شکوفایی استعدادها می‌شود و همچنین، به‌عنوان یک پدیده اجتماعی، به دلیل تنوع در کارکردها، اثرهای متقابلی بر سایر پدیده‌های اجتماعی دارد. توسعه تربیت بدنی و ورزش زمینه‌ساز تأمین و تربیت نیروی انسانی سالم است و بخشی از برنامه‌های توسعه ملی به‌شمار می‌آید. پژوهشگران اظهار کرده‌اند که قرن بیستم و یکم قرن ورزش همگانی است؛ اما مطالعات مختلف نشان می‌دهند که بیش از نیمی از جمعیت جهان در فعالیت‌های جسمانی کافی برای حفظ سلامت شرکت نمی‌کنند؛ حال آنکه کاستن یک درصد از این جمعیت غیرفعال می‌تواند جان میلیون‌ها نفر را حفظ کند و در میلیاردها دلار هزینه صرفه‌جویی کند (صفاری، ۱۳۹۱). مول و جیمسون (۲۰۰۵) در کتاب *مدیریت ورزش‌های تفریحی* هرم ورزش را به‌صورت چهار بخش تربیتی، تفریحی، قهرمانی و حرفه‌ای ترسیم کرده‌اند. در این مدل، میزان گستردگی هر کدام از ورزش‌ها تعیین شده است؛ به‌طوری‌که در قاعده هرم، ورزش تربیتی و همگانی و در رأس آن ورزش قهرمانی و حرفه‌ای قرار می‌گیرند. توسعه ورزش تربیتی زمینه را برای رشد ورزش همگانی و قهرمانی فراهم می‌کند و لازم است ورزش تربیتی پیش از ورزش همگانی و قهرمانی توسعه یابد (غفوری، رحمان سرشت، کوزه چیان و احسانی، ۱۳۸۴).

محمدی (۱۳۹۰) در پژوهشی به بررسی عوامل بازدارنده و سوق‌دهنده دانش‌آموزان دختر و پسر مقطع متوسطه شهر اردبیل به انجام فعالیت‌های ورزشی پرداخت. نتایج نشان داد که از نظر دانش‌آموزان، عوامل ساختاری مهم‌ترین عامل بازدارنده در مشارکت در فعالیت‌های ورزشی بودند. سلطانی‌مقدم (۱۳۹۳) در پژوهشی مطرح کرد که تدریس تربیت بدنی در مدارس ابتدایی استان خراسان جنوبی در بخش‌های اجرای طرح‌های وزارتی شنا و ژیمناستیک، استفاده از رسانه‌های آموزشی مثل فیلم و عکس در تدریس، استفاده از همکاری والدین در اجرای برنامه‌های ورزشی و اقدام به تشکیل پرونده‌های بهداشتی و ورزشی برای دانش‌آموزان در حیطه کلاس‌داری و مدیریت معلم، آموزش اصول مربوط به ناهنجاری‌های اسکلتی و وضعیت بدنی و آموزش اصول مربوط به تغذیه ورزشی در حیطه شناختی، در سطح نامطلوبی قرار دارند. هاشمی (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان «شناسایی موانع توسعه ورزش‌های پایه در مدارس شهر تهران» به این نتیجه رسید که موانع فرهنگی، موانع مالی، موانع ساختاری، موانع زمانی، موانع انگیزشی، موانع جسمانی- روانی و موانع

-
1. Mull & Jamieson
 2. Recreational Sport Management

مدیریتی و برنامه‌ریزی، بر رشد و توسعه ورزش‌های پایه در مدارس تأثیر داشته‌اند. هیلز، دنگل و لوبانز (۲۰۱۵) در پژوهشی با عنوان «حمایت از اولویت‌های سلامت عمومی: توصیه‌هایی برای توسعه تربیت‌بدنی و فعالیت بدنی در مدارس» برنامه درسی سنگین مدرسه با تمرکز بر پیشرفت تحصیلی، حمایت‌نکردن مدیران مدرسه، محدودیت‌های بودجه و نیز منابع و آموزش با کیفیت پایین را از جمله موانع اصلی توسعه فعالیت بدنی در مدارس کشور استرالیا ذکر کردند. براساس پژوهش آن‌ها، مدیران و معلمان تربیت‌بدنی به‌طور ویژه باید با ارائه یک برنامه فعالیت بدنی در مدارس نقش خود را در سلامت عمومی جامعه ایفا کنند. تی‌سانگاریدو^۲ (۲۰۱۷) در پژوهشی به مطالعه دیدگاه‌ها و ادراک‌های معلمان دبستان نسبت به چالش‌های اصلی تربیت‌بدنی در مدارس قبرس پرداخت. او بیان کرد که به عقیده شرکت‌کنندگان، باید هدف اصلی تربیت‌بدنی در سال‌های اولیه ایجاد فرصتی برای کودکان برای توسعه روانی، شناختی و مهارت‌های اجتماعی آنان باشد و تربیت‌بدنی باید از موضوع‌های مهم در برنامه درسی مدرسه محسوب شود؛ اما به عقیده آنان، جایگاه تربیت‌بدنی در مدارس تاحدزیادی ضعیف است و به‌عنوان یک موضوع حاشیه‌ای به آن نگاه می‌شود. همچنین، یافته‌های پژوهش تی‌سانگاریدو نشان داد که مریدان چهار سال اول دوران کودکی، با مشکلات، کمبودها و محدودیت‌های مربوط به منابع آموزشی مواجه‌اند و به برنامه‌های توسعه مهارت‌های حرفه‌ای نیاز دارند. در کشور ما تاکنون بیشتر پژوهش‌هایی که در زمینه هرم ورزش انجام شده‌اند، مربوط به بخش‌های همگانی و قهرمانی بوده‌اند؛ حال آنکه مطابق خود هرم ورزش کشور که موردقبول و مورد استفاده سیاست‌گذاران ورزش کشور است، ورزش آموزشی در قاعده هرم قرار دارد و اهمیت آن بیشتر از سایر بخش‌ها است؛ بنابراین، این ضرورت احساس می‌شود که این بخش زیربنایی ورزش کشور بیشتر مورد توجه و مورد بررسی پژوهشگران و متخصصان قرار گیرد تا با واکاوی ابعاد مختلف آن، زوایای مغفول آن را آشکار کنند، آسیب‌های آن را شناسایی کنند و درصد رفع آن‌ها و برنامه‌ریزی بهتر برای آینده برآیند؛ چه بسا ریشه بسیاری از ضعف‌ها و ناکامی‌ها در ورزش همگانی، ورزش قهرمانی و ورزش حرفه‌ای کشور به سهل‌انگاری در این بخش پایه‌ای ورزش مربوط باشد.

اگر به مدرسه به‌عنوان یک سازمان بنگریم، می‌توان پدیده‌های موجود در آن را برحسب سه دسته عوامل رفتاری، سازمانی و زمینه‌ای بررسی کرد. در این مطالعه، براساس سطوح (تجزیه و تحلیل) سه‌گانه مدل سه‌شاخگی به آسیب‌شناسی تربیت‌بدنی و ورزش مدارس ابتدایی استان خوزستان

-
1. Hills & Dengel & Lubans
 2. Tsangarido

پرداخته شده و سعی شده است که در پایان، آسیب‌های موجود در قالب یک مدل شرح داده شوند؛ براین اساس و براساس مطالعه مبانی نظری پژوهش (جوادی پور، ۱۳۸۵؛ هاشمی، ۱۳۹۳؛ قاسمی، ۱۳۹۳؛ احمدی، ۱۳۹۳؛ چمبرز، ۱۹۹۱؛ دنیز و یئل، ۲۰۱۳؛ آمایاکاستلانوس، شمله‌لوی، اسکالانتیه-زتا، مورالس‌روان، جیمینز آگولیار، سالازار کرنل و آمایاکاستلانوس، ۲۰۱۵؛ کوبل، کتنر، کستایز، ارکلنز، درنواتز و استینکر، ۲۰۱۵؛ گرینفیلد، الموند، کلارک و ادواردز، ۲۰۱۶؛ پاول، وودفیلد و نویل، ۲۰۱۶ و غیره، مدل سطح صفر پژوهش به صورت زیر بنا نهاده شد:

شکل ۱- مدل سه شاخه‌ای آسیب‌های تربیت بدنی و ورزش مدارس (مدل سطح صفر پژوهش)

روش‌شناسی پژوهش

تمام مطالعات پژوهشی بر یک چهارچوب مفهومی استوارند که متغیرهای مورد نظر و روابط میان آن‌ها را مشخص می‌کند (ادوارد، تامپسون و روزن، ۱۳۷۹). هر نظریه دارای سطوح تجزیه و تحلیل است؛ به گونه‌ای که در قلمرو یا سطوح خاصی مطرح می‌شود. نظریه‌ها به طور کلی شامل سه قلمرو یا

1. Chambers
2. Deniz & Yenal
3. Amaya-Castellanos & Shamah-Levy & Escalante-Izeta & Morales-Ruan & Jiménez-Aguilar & Salazar-Coronel & Amaya-Castellanos
4. Kobel & Kettner & Keszyüs & Erkelenz & Drenowatz & Steinacker
5. Greenfield & Almond & Clarke & Edwards
6. Powell & Woodfield & Nevill
7. Edward & Thompson & Rosen

سطح رفتاری، ساختاری و زمینه‌ای هستند. به‌عبارت‌دیگر، هر نظریه که پدید می‌آید، یا در رابطه با رفتار انسان در سازمان که سطح خرد به‌شمار می‌آید مطرح می‌شود یا در رابطه با ساختار سازمان که سطح میانی این علم به‌شمار می‌آید مطرح می‌شود یا در رابطه با زمینه‌ای است که سازمان را احاطه می‌کند و با آن تعامل دارد (میرزایی اهرنجانی و امیری، ۱۳۸۱). در این مطالعه، به‌عنوان چهارچوب نظری از مدل سه‌شاخگی استفاده شده است. مدل موردنظر ابزاری تحلیلی است که براساس آن می‌توان مطالعات و نظریه‌های سازمان و مدیریت را در سه حوزه بررسی کرد. در این مدل، ارتباط بین عوامل رفتاری، ساختاری و زمینه‌ای به‌گونه‌ای است که هیچ پدیده یا رویداد سازمانی نمی‌تواند خارج از تعامل این سه شاخه صورت گیرد. رابطه بین این سه شاخه رابطه‌ای تنگاتنگ است و در عمل از هم جدایی‌ناپذیرند. در واقع، نوع روابط موجود بین این سه شاخه از نوع لازم و ملزوم است و به‌مثابه سه شاخه روئیده از تنه واحد حیات پدیده هستند (میرزایی اهرنجانی، ۱۳۷۷).

در مطالعه حاضر، براساس سطوح (تجزیه و تحلیل) سه‌گانه مدل سه‌شاخگی به تربیت‌بدنی و ورزش مدارس استان خوزستان پرداخته شده است و سعی بر این بوده است که زوایای پنهان و مغفول آن آشکار شوند و آسیب‌ها و مشکلات این حوزه از ورزش استان شناسایی و معرفی شوند.

این مطالعه به روش ترکیبی انجام شد و از نوع طرح‌های پژوهش آمیخته اکتشافی است. برای فهم بهتر مسأله پژوهش و تبیین دقیق‌تر آن می‌توان داده‌های کمی و کیفی را با هم ترکیب کرد. در این نوع طرح پژوهش اکتشافی، ابتدا داده‌های کیفی و سپس، داده‌های کمی گردآوری و تحلیل می‌شوند؛ بنابراین، ابتدا با روش نظریه‌سازی زمینه‌ای؛ پدیده مربوطه موشکافی می‌شود و سپس، برای تعیین روابط داده‌های کیفی از داده‌های کمی استفاده می‌شود؛ به طوری که داده‌های کیفی داده‌های کمی را می‌سازند. در روش آمیخته اکتشافی، به داده‌های کیفی اهمیت بیشتری داده می‌شود و در توالی گردآوری داده‌ها، ابتدا داده‌های کیفی و سپس، داده‌های کمی گردآوری می‌شوند.

با توجه به کیفی بودن مطالعه، در مرحله اول از روش نمونه‌گیری گلوله‌برفی استفاده شد. این روش یکی از رویکردهای متداول در نمونه‌گیری متوالی یا متواتر برای پژوهش‌های کیفی است؛ بنابراین، ابتدا فهرستی از اسامی کارشناسان تربیت‌بدنی و ورزش مدارس استان خوزستان شامل معاون و کارشناسان تربیت‌بدنی اداره کل و ادارات آموزش و پرورش نواحی ۴۱ گانه استان خوزستان، آموزگاران درس تربیت‌بدنی در مدارس ابتدایی استان خوزستان و اساتید دانشگاه (دارای کتب یا پژوهش در حوزه ورزش دانش‌آموزی)، تهیه شد و به روش گلوله‌برفی با تعدادی از آنان مصاحبه

عمیق انجام شد. پس از اتمام مصاحبه، از هریک از افراد مصاحبه‌شده خواسته شد سایر خبرگان در زمینه مورد نظر را به پژوهشگر معرفی کنند. این کار تازمانی ادامه یافت که با تمام افراد معرفی‌شده از سوی خبرگان، مصاحبه انجام شده باشد. در مجموع، با ۲۵ نفر از خبرگان ورزش دانش‌آموزی استان خوزستان مصاحبه انجام شد. از مصاحبه پانزدهم به بعد، میزان تکرار در اطلاعات دریافتی افزایش یافت و از مصاحبه بیست و یکم به بعد داده‌ها کاملاً تکراری بودند و به اشباع رسیده بودند؛ اما برای اطمینان تا مصاحبه بیست و پنجم مصاحبه ادامه یافت. گردآوری اطلاعات از اسفند ۱۳۹۴ آغاز شد و تا مهر ۱۳۹۵ طول کشید. مصاحبه با طرح سؤال‌هایی در مورد عوامل مؤثر در گرایش دانش‌آموزان به ورزش در مدرسه آغاز می‌شد و باقی پرسش‌ها براساس پاسخ‌های مصاحبه‌شونده طرح می‌شد (چنانچه مصاحبه‌شونده موافقت می‌کرد، مصاحبه او ضبط می‌شد و برای موشکافی دقیق مجدداً بررسی می‌شود). پس از انجام هر مصاحبه، تجزیه و تحلیل داده‌های آن با هدف پایه‌گذاری مدل انجام می‌شد. مراحل تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه‌های انجام‌شده عبارت‌اند از:

گام اول: کدگذاری باز

ابتدا محتوای همه مصاحبه‌ها پیاده‌سازی شد و سپس، کدگذاری باز آن‌ها به روش کدگذاری نکات کلیدی انجام شد؛ بدین ترتیب که داده‌های جمع‌آوری‌شده در مصاحبه‌ها به صورت مکتوب روی کاغذ درج شدند و سپس، با تجزیه و تحلیل خطبه‌خط و پاراگراف به پاراگراف نوشته‌های موجود، کدهای باز ایجاد شدند. در مجموع، از تجزیه و تحلیل ۲۵ مصاحبه، ۲۴۵ کد باز به دست آمدند.

گام دوم: کدگذاری محوری

کدگذاری محوری مرحله دوم تجزیه و تحلیل در نظریه‌پردازی داده‌بنیاد است. هدف از این مرحله، برقراری رابطه بین طبقه‌های تولیدشده (در مرحله کدگذاری باز) است. در کدگذاری محوری، کدهای تولیدشده در گام قبلی، به روشی جدید و با هدف ایجاد ارتباط میان کدها بازنویسی شدند. کدگذاری محوری به ایجاد گروه‌ها و مقوله‌ها منجر می‌شود. تمامی کدهای مشابه در گروه خاص خود قرار گرفتند. بدین منظور، تمامی کدهای ایجادشده دوباره بازبینی شدند و با متون مقایسه شدند تا مطالبی فراموش نشود. در این فرایند ممکن بود که چندین کد باز با عنوان یک کد محوری کدگذاری شوند. ۲۴۵ کد باز استخراجی به ۵۳ کد محوری تبدیل شدند.

گام سوم: مرحله نظریه‌پردازی (کدگذاری انتخابی)

پس از اینکه تمامی داده‌ها به صورت ذکر شده کدگذاری باز و محوری شدند، نوبت به گروه‌بندی آن‌ها می‌رسد. در واقع، هدف نظریه‌پردازی بنیادی، تولید نظریه است و نه توصیف صرف پدیده. برای تبدیل تحلیل‌ها به نظریه، طبقه‌ها باید به‌طور منظم به یکدیگر مربوط شوند. کدگذاری انتخابی

براساس نتایج دو مرحله قبلی کدگذاری، مرحله اصلی نظریه‌پردازی است؛ بدین ترتیب که طبقه محوری را به صورت نظام‌مند به طبقه‌های دیگر ربط می‌دهد و آن روابط را در چهارچوب یک روایت ارائه می‌کند و طبقه‌هایی را که به بهبود و توسعه بیشتری نیاز دارند، اصلاح می‌کند. در گروه‌بندی کدها، کدهای محوری مستخرج از مصاحبه‌ها گروه‌بندی شدند و سپس، گروه‌های ایجادشده با یکدیگر مقایسه شدند تا گروه‌های اصلی و ابعاد هر یک شناسایی و استخراج شوند؛ البته در این مرحله، مراجعه به ادبیات نظری پژوهش نیز به هرچه دقیق‌تر شدن گروه‌بندی‌ها کمک کرد.

پسپس، پرسش‌نامه‌ای منطبق بر کدهای انتخابی استخراج‌شده، به تعداد ۵۳ پرسش طراحی شد که برای مرحله دوم پژوهش (مرحله کمی) استفاده شد. برای بررسی روایی محتوایی پرسش‌نامه با استفاده از تکنیک دلفی، در سه راند از ۱۲ نفر متخصص رشته مدیریت ورزشی خواسته شد براساس مدل مرحله اول، سؤال‌ها را بررسی کنند. با توجه به نظر متخصصان، تعدادی از عوامل شناخته‌شده به دلیل شباهت با عوامل قبلی حذف شدند یا در طبقات مربوطه قرار گرفتند و در نهایت، پرسش‌نامه‌ای با ۵۳ سؤال که با روش لیکرت و ارزش عددی یک تا پنج برای پاسخ هر سؤال امتیازبندی شده بود، تهیه شد. پایایی پرسش‌نامه با آلفای کرونباخ سنجیده شد که ۰/۸۰ به دست آمد و قابل قبول بود. با توجه به حجم جامعه و براساس جدول کرجسی و مورگان (۱۹۷۰)، با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای متناسب، پرسش‌نامه ذکرشده درمیان ۲۸۰ نفر از معلمان تربیت‌بدنی، کارشناسان تربیت‌بدنی ادارات آموزش و پرورش و اعضای هیئت‌علمی دانشگاه‌های استان خوزستان توزیع و جمع‌آوری شد. داده‌های جمع‌آوری‌شده از طریق نرم‌افزارهای اس.پی.اس.اس.^۱ و اسمارت پی.ال.اس.^۲ تحلیل شدند و مدل پژوهش استخراج و اعتبارسنجی شد.

نتایج

گروه‌بندی کدهای محوری در هر مورد و مقایسه آن‌ها نشان داد که می‌توان تمامی کدهای به‌دست‌آمده را در سه گروه اصلی جای داد: ۱- سطح زمینه‌ای: آسیب‌هایی که مربوط به بستر و زمینه تربیت‌بدنی و ورزش مدارس هستند و تربیت‌بدنی و ورزش مدارس استان خوزستان را در برمی‌گیرند؛ ۲- سطح سازمانی یا ساختاری: آسیب‌هایی که به تشریح سطح اجرایی و به‌کارگیری سیستم‌های پشتیبانی نرم و سخت برای پیاده‌سازی تربیت‌بدنی و ورزش مدارس می‌پردازند؛ ۳-

-
1. SPSS
 2. Smart PLS

سطح رفتاری: آسیب‌هایی که مربوط به سطح رویدادهای عینی هستند و در رابطه با رفتار ورزشی افراد با رویکرد سلامت تعیین می‌شوند.

بر اساس تجزیه و تحلیل مصاحبه‌ها به روش نظریه‌سازی داده‌بنیاد، مؤلفه‌های سطح زمینه‌ای عبارت‌اند از:

جامعه: جامعه عبارت است از افرادی که گردهم جمع شده‌اند و مناسبات و روابطی در میان آن‌ها به وجود آمده است. این روابط به وسیله مقررات، مؤسسه‌ها یا نهادهای اجتماعی مستحکم می‌شوند و همچنین، برای اجرای این مناسبات و حفظ روابط، مکافات یا ضمانت اجرایی وجود دارد (دورکیم، ۱۸۹۴). در این مطالعه، آسیب‌های مرتبط با جامعه این موارد بودند: توجه ناکافی به تربیت‌بدنی و ورزش مدارس در سیاست‌گذاری‌های کلان کشور، ضعف فرهنگ ورزش همگانی و ناکافی بودن برنامه‌های ورزشی خانوادگی، حمایت ناکافی رسانه‌ها به ویژه رسانه ملی از تربیت‌بدنی و ورزش دانش‌آموزی، مجهز نشدن پارک‌ها و اماکن ورزشی اطراف مدارس توسط برخی از شهرداری‌ها، وجود برخی از دیدگاه‌های منفی و مخرب در میان برخی از مردم نسبت به فعالیت‌های ورزشی کودکان (از جمله اینکه ورزش مانع پیشرفت درسی کودک می‌شود یا ورزش موجب آسیب‌های جسمانی می‌شود یا ورزش موجب آموزش خشونت و پرخاشگری می‌شود)، ضعف کمی و کیفی در برگزاری مسابقات ورزشی درون منطقه‌ای، استانی و کشوری، بودجه و امکانات ناکافی برای پیاده‌سازی طرح‌های ملی ورزشی سابق و جاری در مدارس از قبیل آموزش شنا، شناورز، ژیمناست، المپیاد ورزشی، مدرسه قهرمان و غیره، ضعف آگاهی و نگرش برخی از رؤسا و مسئولان ادارات آموزش و پرورش مناطق نسبت به اهمیت و جایگاه تربیت‌بدنی و ورزش مدارس، کارایی ضعیف برخی از کارشناسان تربیت‌بدنی ادارات آموزش و پرورش مناطق، نبود قابلیت اجرا و فقدان تناسب محتوای برخی از مطالب و سرفصل‌های درس تربیت‌بدنی.

محیط زیست: محیط زیست عبارتی ترکیبی از دانش‌های متفاوت در علم است که شامل مجموعه‌ای از عوامل زیستی و محیطی در قالب محیط زیست و محیط غیرزیستی (فیزیکی و شیمیایی) است که بر زندگی یک فرد یا گونه تأثیر می‌گذارد و از آن تأثیر می‌گیرد. امروزه، این تعریف غالباً به انسان و فعالیت‌های او مرتبط می‌شود و می‌توان محیط زیست را مجموعه‌ای از عوامل طبیعی کره زمین همچون هوا، آب، اتمسفر، صخره، گیاهان و غیره که انسان را احاطه می‌کنند، خلاصه کرد (روانشادنی، ۱۳۹۲). در این مطالعه، آسیب‌های مرتبط با محیط زیست شامل آلودگی هوای استان و مشکل ریزگردها و گرمای طاقت‌فرسای هوا در بیشتر ماه‌های سال می‌شوند (جدول شماره یک).

جدول ۱- کدهای محوری مستخرج از کل مصاحبه‌های مربوط به جامعه

گروه کلی	گروه فرعی	کدهای محوری
سطح زمینه‌ای	جامعه	- کم‌توجهی به حوزه تربیت‌بدنی و ورزش مدارس در سیاست‌گذاری‌های کلان کشور
		- حمایت ناکافی رسانه‌ها به‌ویژه رسانه ملی از تربیت‌بدنی و ورزش دانش‌آموزی
		- ضعیف‌بودن فرهنگ ورزش همگانی و ناکافی‌بودن برنامه‌های ورزشی خانوادگی
		- کم‌توجهی به وضعیت پارک‌ها و اماکن ورزشی اطراف مدارس توسط بسیاری از شهرداری‌ها
		- وجود این دیدگاه منفی در بین برخی از افراد جامعه که «ورزش مانع پیشرفت درسی دانش‌آموزان می‌شود»
	جامعه	- وجود این دیدگاه منفی در بین برخی از افراد جامعه که «ورزش موجب آموزش خشونت و پرخاشگری می‌شود»
		- وجود این دیدگاه منفی در بین برخی از افراد جامعه که «ورزش موجب بروز آسیب‌های جسمانی می‌شود»
		- ضعف کمی و کیفی در برگزاری مسابقه‌های ورزشی درون‌منطقه‌ای، استانی و کشوری
		- ضعف آگاهی و ضعف نگرش برخی از رؤسا و مسئولان ادارات آموزش و پرورش مناطق نسبت به اهمیت و جایگاه تربیت‌بدنی و ورزش مدارس
		- ضعف توانمندی و کارایی برخی از کارشناسان تربیت‌بدنی ادارات آموزش و پرورش مناطق
محیط‌زیست	- نبود قابلیت اجرا و فقدان تناسب محتوای برخی از مطالب و سرفصل‌های درس تربیت‌بدنی	
	- ناکافی‌بودن بودجه و امکانات برای اجرای بهینه طرح‌های ورزشی سابق و جاری در مدارس از قبیل آموزش رشته‌های مختلف ورزشی، المپیک ورزشی، مدرسه قهرمان، خیاط پویا و غیره	
	- آلودگی هوای استان و مشکل ریزگردها	
		- گرمای طاقت‌فرسای هوا در بیشتر ماه‌های سال

براساس تجزیه و تحلیل مصاحبه‌ها به روش نظریه‌سازی داده‌بنیاد، مؤلفه‌های سطح ساختاری عبارت‌اند از:

مدرسه: در این مطالعه، آسیب‌های مرتبط با مدرسه شامل این موارد بودند: کمبود بودجه ورزشی و سرانه ورزشی مدرسه، کمبود فضا و امکانات ورزشی مدرسه، نگرش نامناسب برخی از مدیران

مدارس نسبت به تربیت‌بدنی و ورزش مدارس، نبود تناسب فرهنگ حاکم بر هر مدرسه با تحرک بدنی و پویایی دانش‌آموزان (مدرسه رسمی - اداری، مدرسه پایدارگرا و غیره)، تشویق و حمایت ناکافی از دانش‌آموزان ورزشکار توسط اولیای مدرسه، کافی نبودن تعداد جلسات درس تربیت‌بدنی در هفته، دوزبانه بودن دانش‌آموزان و معلمان تربیت‌بدنی در برخی مدارس، ازدیاد بخش‌نامه‌های ارسالی به مدارس، نگرش ضعیف آموزگار اصلی کلاس (نه معلم تربیت‌بدنی) به تربیت‌بدنی و ورزش، برگزاری ضعیف مسابقه‌ها و فوق‌برنامه‌های ورزشی درون‌مدرسه، برگزاردن یا برگزاری نامستمر ورزش صبحگاهی، ضعف در نظارت و ارزشیابی مستمر از کار معلمان تربیت‌بدنی و چیدمان نامناسب زنگ تربیت‌بدنی در برنامه کلاسی.

معلم تربیت‌بدنی: در این مطالعه، آسیب‌های مرتبط با معلم تربیت‌بدنی شامل این موارد بودند: پایین بودن سطح وجدان کاری برخی از معلمان تربیت‌بدنی، پایین بودن سطح رضایت شغلی و رفاه معلمان از جمله معلم تربیت‌بدنی، کوتاهی برخی از معلمان تربیت‌بدنی در برخورد عادلانه و یکسان با همه دانش‌آموزان، کوتاهی برخی از معلمان تربیت‌بدنی در جلوگیری از بروز خشونت و زورگویی کودکان قوی‌تر نسبت به کودکان ضعیف‌تر، ارزشیابی غیراصولی برخی از معلمان تربیت‌بدنی در درس تربیت‌بدنی، روش تدریس نامناسب برخی از معلمان تربیت‌بدنی، پوشش غیرورزشی برخی از معلمان تربیت‌بدنی و شرکت نکردن در بازی و تمرین دانش‌آموزان، ناتوانی و کوتاهی برخی از معلمان تربیت‌بدنی در ایجاد ارتباط مثبت و حسنه با دانش‌آموزان، ضعف خلاقیت برخی از معلمان تربیت‌بدنی در تدریس تربیت‌بدنی، کم‌توجهی برخی از معلمان تربیت‌بدنی به سطوح رشدی کودکان و اصل تفاوت‌های فردی و پایین بودن سطح علاقه برخی از معلمان تربیت‌بدنی به آموزش تربیت‌بدنی (جدول شماره دو).

جدول ۲- کدهای محوری مستخرج از کل مصاحبه‌های مربوط به معلم تربیت‌بدنی

گروه کلی	گروه فرعی	کدهای محوری
سطح ساختاری (سازمانی)	مدرسه	- کمبود بودجه ورزشی و سرانه ورزشی مدرسه
		- تناسب پایین فضا و تجهیزات برخی از مدارس با برنامه درسی
		- نگرش نادرست برخی از مدیران مدارس نسبت به تربیت‌بدنی و ورزش مدارس
		- فرهنگ مغایر با پویایی و تحرک و نشاط (مدرسه رسمی- اداری، مدرسه قانون‌محور و غیره)
		- حمایت ناکافی از دانش‌آموزان ورزشکار توسط اولیای مدرسه
		- کافی نبودن تعداد جلسات درس تربیت‌بدنی در هفته
		- دوزبانه بودن دانش‌آموزان و معلمان تربیت‌بدنی
		- کثرت بخشنامه‌های ارسالی به مدارس
		- نگرش ناکافی برخی از آموزگاران پایه به ساعت درس تربیت‌بدنی و فوق‌برنامه ورزشی
		- برگزاری ضعیف مسابقه‌ها و فوق‌برنامه‌های ورزشی درون مدرسه در برخی از مدارس
معلم تربیت‌بدنی	معلم تربیت‌بدنی	- برگزاری ضعیف و نامستمر ورزش صبحگاهی در برخی از مدارس
		- کافی نبودن نظارت و ارزشیابی مستمر نسبت به کار معلمان تربیت‌بدنی
		- چیدمان نادرست زنگ تربیت‌بدنی در برنامه کلاسی
		- پایین بودن میزان وجدان کاری برخی از معلمان تربیت‌بدنی
		- پایین بودن میزان رضایت شغلی و رفاه معلمان از جمله معلم تربیت‌بدنی
		- کوتاهی برخی از معلمان تربیت‌بدنی در برخورد عادلانه و یکسان نسبت به همه دانش‌آموزان
		- کوتاهی برخی از معلمان تربیت‌بدنی در جلوگیری از بروز خشونت و زورگویی کودکان قوی‌تر نسبت به کودکان ضعیف‌تر
		- ارزشیابی غیراصولی برخی از معلمان تربیت‌بدنی در درس تربیت‌بدنی
		- روش تدریس نامناسب برخی از معلمان تربیت‌بدنی (معلم‌محوری و غیره)
		- کوتاهی برخی از معلمان تربیت‌بدنی نسبت به پوشش ورزشی خود و شرکت در بازی و تمرین دانش‌آموزان
تربیت‌بدنی	تربیت‌بدنی	- ناتوانی برخی از معلمان تربیت‌بدنی در ایجاد ارتباط مثبت و حسنه با دانش‌آموزان
		- ضعف خلاقیت برخی از معلمان تربیت‌بدنی در تدریس تربیت‌بدنی
		- کم‌توجهی برخی از معلمان تربیت‌بدنی به سطوح رشدی کودکان و اصل تفاوت‌های فردی
		- پایین بودن سطح علاقه برخی از معلمان تربیت‌بدنی به آموزش تربیت‌بدنی

براساس تجزیه و تحلیل مصاحبه‌ها به روش نظریه‌سازی داده‌بنیاد، مؤلفه‌های سطح رفتاری عبارت‌اند از:

عوامل فردی: این عوامل یا منشأ ژنتیکی دارند یا مربوط به تجارب و ویژگی‌های مختص به هر فرد هستند. عوامل فردی ارجح بودن یا علاقه به ورزش و فعالیت‌های بدنی را در برمی‌گیرند (پارک، ۲۰۰۴) و در پژوهش حاضر، عبارت‌اند از: جنسیت (مؤنث‌بودن)، ضعف ویژگی‌های جسمانی (آمادگی جسمانی، قد، وزن و غیره)، نامساعدبودن ویژگی‌های شخصیتی برخی از کودکان (گوشه‌گیری، درون‌گرایی و غیره)، پایین‌بودن سطح سلامت روانی، پایین‌بودن سطح علاقه ذاتی به فعالیت بدنی، پایین‌بودن سطح استعداد ورزشی، قراردادن در گروه دوستان و همسالان کم‌تحرک و غیرفعال و نیز تجارب حرکتی ناموفق در انجام مهارت‌های حرکتی موردانتظار در کلاس تربیت‌دنی.

خانواده: در این پژوهش، آسیب‌های مرتبط با خانواده شامل این موارد بودند: پایین‌بودن سطح سطح سواد و تحصیلات پدر و مادر، ضعف نگرش خانواده نسبت به تربیت‌دنی و ورزش، مشکلات اقتصادی خانواده، پایین‌بودن سطح فعالیت بدنی اعضای خانواده، اختصاص هزینه ناکافی خانواده برای فعالیت‌های ورزشی، حمایت و تشویق ناکافی پدر و مادر و اعضای خانواده از فعالیت‌دنی و ورزش و نیز امکان و دسترسی محدود کودک به فعالیت‌های ورزشی در بیرون از مدرسه (جدول شماره سه).

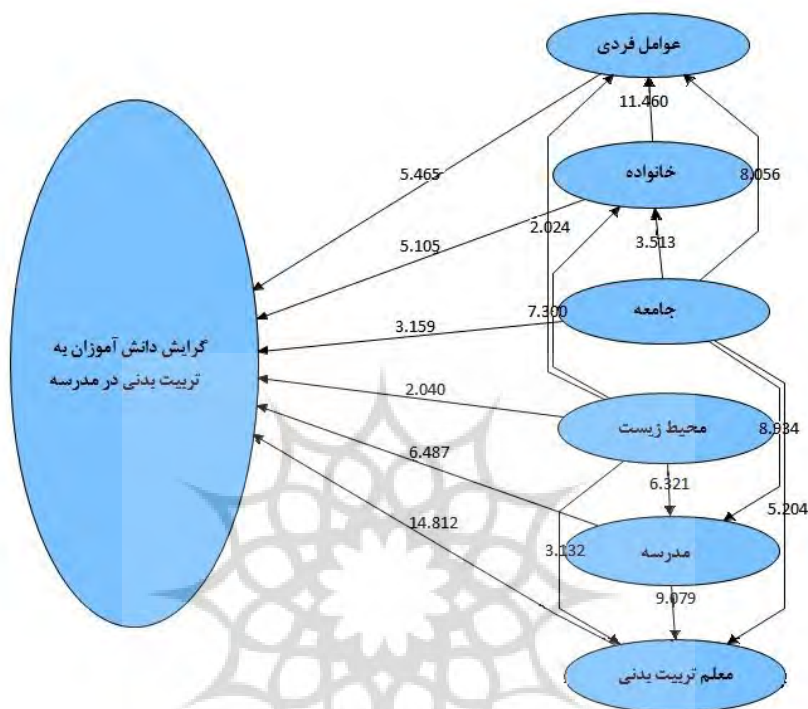
پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 رتال جامع علوم انسانی

جدول ۳- کدهای محوری مستخرج از کل مصاحبه‌های مربوط به عوامل فردی

گروه کلی	گروه فرعی	کدهای محوری
سطح رفتاری	عوامل فردی	- جنسیت (دختربودن) کودکان - نامساعدبودن ویژگی‌های جسمانی برخی از کودکان (آمادگی جسمانی، قد، وزن، سلامتی و غیره) - نامساعدبودن ویژگی‌های شخصیتی برخی از کودکان (گوشه‌گیری، درون‌گرایی و غیره) - پایین‌بودن سطح سلامت روانی برخی از کودکان - پایین‌بودن سطح علاقه ذاتی برخی از کودکان به فعالیت بدنی و ورزش - پایین‌بودن سطح استعداد ورزشی برخی از کودکان - قرارداشتن در گروه دوستان و همسالان کم‌تحرک و غیرفعال - تجارب حرکتی ناموفق برخی از کودکان در انجام مهارت‌های حرکتی موردانتظار در کلاس تربیت‌بدنی
		- پایین‌بودن سطح سواد و تحصیلات پدر و مادر - ضعف نگرش خانواده نسبت به تربیت‌بدنی و ورزش - وضعیت نامناسب اقتصادی خانواده - پایین‌بودن سطح فعالیت بدنی خانواده - اختصاص هزینه ناکافی خانواده برای فعالیت‌های ورزشی - حمایت و تشویق ناکافی پدر و مادر و اعضای خانواده از فعالیت بدنی و ورزش - امکان و دسترسی محدود کودک به فعالیت ورزشی در بیرون از مدرسه

مدل عوامل مؤثر در گرایش دانش‌آموزان دبستانی به تربیت‌بدنی و ورزش در مدارس استان خوزستان

براساس نتایج تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی و کمی و ادبیات نظری، به استخراج و طراحی مدل اقدام شد. در این پژوهش سعی شده است براساس فهم پژوهشگران از متن پدیده مورد مطالعه؛ یعنی آسیب‌شناسی تربیت‌بدنی و ورزش مدارس ابتدایی استان خوزستان با استفاده از مدل سه‌شاخگی، چهارچوب مدل پارادایم به صورت روایتی به شکل ترسیمی نشان داده شود. از جمع‌بندی ادبیات پژوهش برداشت شد که می‌توان اکثر آسیب‌های تأثیرگذار بر تربیت‌بدنی و ورزش مدارس را در سه سطح زمینه‌ای، سازمانی و رفتاری جای داد که این سه سطح در مجموع شامل شش گروه از آسیب‌ها می‌شوند: ۱- آسیب‌های مرتبط با عوامل فردی (سطح رفتاری)؛ ۲- آسیب‌های مرتبط با خانواده (سطح رفتاری)؛ ۳- آسیب‌های مرتبط با مدرسه (سطح سازمانی)؛ ۴- آسیب‌های مرتبط با معلم تربیت‌بدنی (سطح سازمانی)؛ ۵. آسیب‌های مرتبط با جامعه (سطح زمینه‌ای)؛ ۶- آسیب‌های مرتبط با محیط‌زیست (سطح زمینه‌ای).

شکل ۲- مدل عوامل (آسیب‌های) مؤثر در تربیت بدنی و ورزش مدارس به همراه نمرات تی (خروجی نرم افزار پی.ال.اس).

جدول ۴- مقادیر تی و سطح معنی‌داری مدل پژوهش

نتیجه	سطح معناداری	آماره آزمون تی	مسیر
تأیید	۰/۰۵	۱۴/۸۱	مشکلات معلم تربیت بدنی به تربیت بدنی و ورزش مدارس
تأیید	۰/۰۵	۵/۴۶	مشکلات عوامل فردی به تربیت بدنی و ورزش مدارس
تأیید	۰/۰۵	۵/۱۰	مشکلات خانواده به تربیت بدنی و ورزش مدارس
تأیید	۰/۰۵	۳/۱۵	مشکلات جامعه به تربیت بدنی و ورزش مدارس
تأیید	۰/۰۵	۶/۴۸	مشکلات مدرسه به تربیت بدنی و ورزش مدارس
تأیید	۰/۰۵	۲/۰۴	مشکلات محیط زیست به تربیت بدنی و ورزش مدارس
تأیید	۰/۰۵	۳/۵۱	جامعه به خانواده
تأیید	۰/۰۵	۸/۰۵	جامعه به عوامل فردی

ادامه جدول ۴- مقادیر تی و سطح معنی‌داری مدل پژوهش

نتیجه	سطح معناداری	آماره آزمون تی	مسیر
تأیید	۰/۰۵	۵/۲۰	جامعه به معلم تربیت‌بدنی
تأیید	۰/۰۵	۸/۹۳	جامعه به مدرسه
تأیید	۰/۰۵	۱۱/۴۶	خانواده به عوامل فردی
تأیید	۰/۰۵	۲/۰۲	محیط‌زیست به عوامل فردی
تأیید	۰/۰۵	۶/۳۲	محیط‌زیست به مدرسه
تأیید	۰/۰۵	۳/۱۳	محیط‌زیست به معلم تربیت‌بدنی
تأیید	۰/۰۵	۷/۳۰	محیط‌زیست به خانواده
تأیید	۰/۰۵	۹/۰۷	مدرسه به معلم تربیت‌بدنی

در مدل‌های مسیری پی.ال.اس، آزمون معناداری مسیرها از طریق روش خودگردان‌سازی یا بوت‌استرپ^۱ که روش باز نمونه‌گیری است، آزمون می‌شوند. براساس بوت‌استرپ می‌توان آزمون فرضیه‌های مربوطه را انجام داد. در خروجی‌های مربوطه، ضریب مسیر به‌همراه نمره‌های استخراج‌شده آماره تی وجود دارد. از آنجایی که سطح خطای تعریف‌شده در پژوهش‌ها ۰/۰۵ است، نمرات تی بالاتر از ۱/۹۶ نشان‌دهنده پذیرش فرضیه است. مطابق جدول شماره پنج و براساس نمرات تی می‌توان گفت که به‌ترتیب معلم تربیت‌بدنی، مدرسه، عوامل فردی، خانواده، جامعه و محیط‌زیست بیشترین آسیب‌ها را متوجه تربیت‌بدنی و ورزش مدارس کرده‌اند. همچنین، متغیر جامعه علاوه بر تأثیر مستقیم بر تربیت‌بدنی و ورزش مدارس، بر متغیرهای عوامل فردی، مدرسه، خانواده و معلم تربیت‌بدنی اثر معنادار داشته است. متغیر محیط نیز علاوه بر تأثیر مستقیم بر تربیت‌بدنی و ورزش مدارس بر متغیرهای خانواده، مدرسه، معلم تربیت‌بدنی و عوامل فردی اثر معنادار داشته است. متغیرهای خانواده و مدرسه نیز به‌ترتیب بر متغیرهای عوامل فردی و معلم تربیت‌بدنی اثر معنادار داشته‌اند.

شکل ۳- مدل آسیب‌های تربیت‌بدنی و ورزش مدارس ابتدایی خوزستان

بحث و نتیجه‌گیری

هدف این پژوهش، آسیب‌شناسی تربیت‌بدنی و ورزش مدارس ابتدایی استان خوزستان با استفاده از مدل سه‌شاخگی بود. بدین‌منظور، پژوهشگران به خیرگان حوزه ورزش دانش‌آموزی استان خوزستان مراجعه کردند و از طریق مصاحبه‌های عمیق و باز به جمع‌آوری اطلاعات پرداختند. سپس، داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها به روش نظریه‌سازی داده‌بنیاد کدگذاری شدند. نتیجه گروه‌بندی کدها، آسیب‌های موجود در حوزه تربیت‌بدنی و ورزش مدارس ابتدایی استان خوزستان را در سه قلمرو اصلی و شش زیرشاخه اصلی مشخص و طبقه‌بندی کرد که در ادامه آن‌ها را شرح می‌دهیم. مطابق با یافته‌های پژوهش، آسیب‌های سطح سازمانی (ساختاری) بیشتر از دو سطح دیگر، تربیت‌بدنی و ورزش مدارس را تحت‌شعاع قرار دادند. در این سطح که دارای دو مؤلفه اساسی مدرسه و معلم تربیت‌بدنی است، عوامل مربوط به معلم تربیت‌بدنی بیشترین آسیب را متوجه تربیت‌بدنی و ورزش مدارس کردند و پس از آن، مدرسه و عوامل مربوط به آن دارای بیشترین آسیب‌ها در زمینه تربیت‌بدنی و ورزش مدارس بودند. محمدی (۱۳۹۰) در پژوهش خود عوامل ساختاری را مهم‌ترین عامل بازدارنده در مشارکت دانش‌آموزان در فعالیت‌های ورزشی بیان کرد. هاشمی (۱۳۹۳) نیز موانع ساختاری را به‌عنوان یکی از مهم‌ترین موانعی که بر رشد و توسعه ورزش‌های پایه در مدارس اثر دارند، ذکر کرد. هیلز و همکاران (۲۰۱۵) در کشور استرالیا و تی‌سانگاریدو (۲۰۱۷) در کشور قبرس، در پژوهش‌های خود، مشکلات مربوط به مدرسه و معلم تربیت‌بدنی را از جمله موانع اصلی توسعه فعالیت بدنی در مدارس ذکر کردند. نتایج این مطالعات با

نتایج پژوهش حاضر همسو است. این نتایج نشان‌دهنده اهمیت و جایگاه ویژه معلمان تربیت‌بدنی و عوامل مدرسه‌ای در توسعه فعالیت بدنی در مدارس است. احساس مسئولیت معلمان در زمینه‌های شغلی و فنی از قبیل وجدان کاری، تعامل مثبت با دانش‌آموزان، شیوه‌های صحیح ارزشیابی و غیره، تا حد زیادی مرتبط با رضایت شغلی آنان است و طبیعی است که رضایت شغلی با وضعیت معیشتی و جایگاه و منزلت اجتماعی آنان ارتباط تنگاتنگ دارد؛ بنابراین، جذب معلمان کارداران و کارآمد، آموزش و حمایت کافی از آنان، توجه به معیشت و رضایت شغلی آنان و هدایت و نظارت مستمر بر کار آنان، از جمله مهم‌ترین راهکارهایی هستند که اهمیت دارند و با تأثیر مستقیم بر کیفیت کار معلمان تربیت‌بدنی، به‌طور غیرمستقیم در گرایش دانش‌آموزان به فعالیت‌های ورزشی و در نهایت، در رشد تربیت‌بدنی و ورزش مدارس مؤثرند. در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش (۱۳۹۰) نیز در راهکارهای بندهای ۸، ۱۰، ۱۲ و ۱۵ بر ارتقای جایگاه معلمان (به‌طور کلی) تأکید شده است که از جمله مهم‌ترین آنان، جذب و تربیت معلمان مستعد، رفع مشکلات معیشتی آنان، توانمندسازی حرفه‌ای آنان، بهینه‌سازی نظام پرداخت‌ها و غیره هستند (راهکارهای شماره ۱-۱۰ تا ۳-۱۲ و راهکار ۴-۱۵).

همچنین، به دلیل کمبود سرانه و بودجه ورزشی مدارس، محدودیت فضا و امکانات ورزشی مناسب، حمایت ناکافی اولیای مدرسه از فعالیت‌های ورزشی، کم‌اهمیت‌پنداشتن درس تربیت‌بدنی نسبت به سایر دروس توسط برخی مدیران، عوامل مدرسه و غیره، در بسیاری از مدارس جلسات درس تربیت‌بدنی کیفیت لازم را ندارند و فعالیت‌های ورزشی فوق‌برنامه از جمله ورزش صبحگاهی، مسابقات ورزشی درون‌مدرسه‌ای و برون‌مدرسه‌ای، اردوهای تفریحی- ورزشی و غیره نیز به‌اندازه کافی و به‌صورت مطلوب برگزار نمی‌شوند. این عوامل تأثیر زیادی هم بر کیفیت کار معلمان تربیت‌بدنی و هم بر میزان گرایش کودکان به فعالیت‌های ورزشی در مدارس دارند. در راهکارهای بندهای ۶، ۷، ۱۴، ۱۷، ۲۰، ۲۱ و ۲۲ سند تحول بنیادین آموزش و پرورش (۱۳۹۰)، بسیاری از این موارد پیش‌بینی شده‌اند که برخی از آنان عبارت‌اند از: طراحی و ساخت فضاهای تربیتی مناسب، افزایش اعتبارات آموزش و پرورش، اولویت‌بخشی به مدارس ابتدایی در تخصیص منابع، تربیت و نگهداشت مدیران کارآمد و غیره. به‌علاوه، در حال حاضر در کشور ما، در مقطع ابتدایی برای همه پایه‌ها دو جلسه تربیت‌بدنی در هفته در برنامه کلاسی دانش‌آموزان وجود دارد که به عقیده بسیاری از کارشناسان این میزان کافی نیست و باید به حداقل سه جلسه در هفته ارتقا یابد. با توجه به اینکه در استان خوزستان مردم مناطق مختلف به سه زبان مختلف (زبان‌های فارسی، عربی و لری بختیاری) تکلم می‌کنند، گاهی دوزبانه بودن معلم و دانش‌آموزان به‌ویژه در مقطع ابتدایی، برقراری ارتباط را با مشکل مواجه کرده است که پیشنهاد می‌شود در سازمان‌دهی معلمان تربیت‌بدنی، بومی بودن نیز ملاک قرار گیرد.

طبق یافته‌ها، دومین سطحی که پس از سطح سازمانی بیشترین آسیب را متوجه تربیت‌بدنی و ورزش مدارس کرده است، سطح رفتاری است که شامل دو مؤلفه عوامل فردی و خانواده است. در این پژوهش، منظور از عوامل فردی عواملی هستند که یا منشأ ژنتیکی دارند یا به تجارب و ویژگی‌های مختص به هر فرد مربوط هستند. عواملی مثل جنسیت (دختربودن)، درون‌گرایی و گوشه‌گیری، ضعف یا نبود سلامت روانی، ضعف یا فقدان علاقه‌مندی به فعالیت‌های بدنی، پایین‌بودن سطح استعداد ورزشی، تجارب حرکتی ناموفق کودک، عضویت در گروه دوستان و همسالان غیرفعال و کم‌تحرك و غیره مواردی هستند که باعث می‌شوند کودکان تمایل کمتری به فعالیت‌های بدنی نشان دهند. برخی از این عوامل، ژنتیکی هستند و امکان تغییر آن‌ها وجود ندارد؛ اما برخی دیگر اکتسابی هستند و قابل‌تغییرند. خانواده نیز به‌عنوان اولین نهاد اجتماعی که از فرد حمایت می‌کند، بر همه کنش‌های اجتماعی فرد، به‌ویژه در سنین پایین تأثیرگذار است. پایین‌بودن سطح سواد و تحصیلات والدین، پایین‌بودن سطح درآمد خانواده، نگرش نادرست اعضای خانواده به فعالیت بدنی و ورزش، سبک زندگی ساکن و کم‌حرکی اعضای خانواده، هزینه‌نکردن خانواده برای فعالیت‌های ورزشی و غیره، از جمله عواملی هستند که بر انگیزه و تمایل کودکان به فعالیت‌های ورزشی درون مدرسه و خارج از مدرسه اثر منفی دارند. هاشمی (۱۳۹۳) نیز در پژوهش خود موانع انگیزشی و موانع جسمانی- روانی را جزو مهم‌ترین موانع توسعه ورزش‌های پایه در مدارس دانست که این یافته با نتایج این بخش از پژوهش حاضر همسو است. در راهکارهای بندهای ۴، ۵ و ۱۶ سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، برخی از راهکارهای مقابله با آسیب‌های مربوط به فرد و خانواده پیش‌بینی شده‌اند که برخی از آنان عبارت‌اند از: تعمیم دوره پیش‌دبستانی به همه مناطق، توجه به نیازهای روحی و جنسیتی دانش‌آموزان، تدوین برنامه‌های آموزشی متناسب با نیازهای جنسیتی دانش‌آموزان، آموزش و ارتقای مدیریت خانواده، افزایش مشارکت خانواده‌ها در امور مدرسه و غیره؛ بنابراین، آموزش به خانواده‌ها در این خصوص و فرهنگ‌سازی در زمینه اهمیت و جایگاه فعالیت بدنی و ورزش، برای تأمین سلامتی اعضای خانواده ضروری است.

سومین و آخرین سطحی که تربیت‌بدنی و ورزش مدارس را دچار آسیب کرده است، سطح محیطی (کلان) بود که شامل دو مؤلفه جامعه و محیط‌زیست است. جامعه به عنوان بستری که دربرگیرنده همه پدیده‌های اجتماعی از جمله ورزش است، به‌طور مستقیم و غیرمستقیم تأثیر بسیار زیادی بر حوزه ورزش از جمله تربیت‌بدنی و ورزش مدارس دارد. کم‌توجهی به حوزه تربیت‌بدنی و ورزش مدارس در سیاست‌گذاری‌های کلان کشور و نیز اعتبارات ناکافی و برنامه‌های ناکارآمد و غیراصولی که برای این حوزه اختصاص داده می‌شوند، تأثیر بسیار زیادی بر افت کمی و کیفی سطح ورزش و فعالیت‌های بدنی در مدارس دارند. ضعف فرهنگی و نگرش نادرست عموم جامعه نسبت به اهمیت فعالیت بدنی و ورزش، برخوردهای غیرمفید رسانه‌ها با این پدیده و ضعف دیدگاه برخی از مسئولان

آموزش و پرورش، از جمله عوامل کلی و مهم دیگری هستند که هم به‌طور مستقیم بر افت کیفی و کمی سطح تربیت‌بدنی و ورزش مدارس تأثیرگذارند و هم به‌طور غیرمستقیم از طریق تأثیر بر عوامل دیگر نظیر خانواده، مدرسه، معلم تربیت‌بدنی و عوامل فردی، بر عدم تمایل و عدم جذب کودکان به فعالیت‌های ورزشی مدارس مؤثرند. هاشمی (۱۳۹۳) نیز در پژوهش خود به موانع مدیریتی و موانع فرهنگی در توسعه تربیت‌بدنی و ورزش مدارس اشاره کرد که این یافته با نتایج این بخش از پژوهش حاضر همسو است. تنها در ماده ۹۴ قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۶)، اشاره ضمنی و مختصری به توسعه ورزش مدارس شده است مبنی بر اینکه: «دولت مکلف است ۰/۲۷ درصد از کل ۹ درصد مالیات بر ارزش افزوده را برای توسعه ورزش مدارس، ورزش همگانی، فدراسیون بین‌المللی ورزش‌های زورخانه‌ای و کشتی پهلوانی، ورزش روستایی و عشایری، ورزش بانوان و زیرساخت‌های ورزش به‌ویژه در حوزه معلولان و جانبازان اختصاص دهد»، که تازه اگر به مرحله اجرا برسد، به‌نظر مکفی و چشمگیر نخواهد بود. در راهکارهای مندرج در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش (۱۳۹۰)، به‌صورت ویژه و تخصصی به توسعه تربیت‌بدنی و ورزش مدارس پرداخته نشده است؛ اما می‌توان راهکارهای بندهای ۸ تا ۲۳ را برای حل برخی از مشکلات زمینه‌ای ورزش مدارس مرتبط دانست که برخی از آنان عبارت‌اند از: بهینه‌سازی سیاست‌ها و برنامه‌های نظام تعلیم و تربیت، تعامل با مراکز فرهنگی - اجتماعی و استفاده از ظرفیت رسانه‌ها به‌ویژه رسانه ملی، نهادینه کردن برنامه محوری، اصلاح ساختار اجرایی و غیره. از راهکارهای دیگر کلی و بلندمدت که در این زمینه بسیار مهم و اساسی به‌نظر می‌آیند، توسعه فرهنگ ورزش همگانی در جامعه است که نیازمند یک برنامه ریزی کلان و ملی است. در کوتاه‌مدت و در سطح مدارس نیز برگزاری کارگاه‌های توجیهی برای اولیای مدرسه و خانواده‌ها می‌تواند در گسترش فرهنگ گرایش به ورزش و تربیت‌بدنی مؤثر باشد.

محیط زیست و وضعیت آب‌وهوایی هر منطقه می‌تواند از آسیب‌های مهم دیگری باشد که به‌طور مستقیم و غیرمستقیم بر فعالیت‌های ورزشی کودکان در مدارس تأثیر می‌گذارد. در این باره، در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در راهکارهای بندهای ۱۴ و ۲۱، به‌طور اجمالی به این موارد اشاره شده است: ساخت فضاهای تربیتی متناسب با اقتضات برنامه درسی، تحولات جمعیتی، شرایط اقلیمی و غیره، بازطراحی تقویم سال تحصیلی منعطف با توجه به شرایط اقلیمی، استقرار نظام مکان‌یابی مدارس براساس آمایش سرزمین و تحولات جمعیتی و نیز اهتمام به ساخت و تجهیز نمازخانه، کتابخانه، فضای ورزشی و غیره در تمام مدارس. استان خوزستان از این حیث، به‌لحاظ گرمای طاقت‌فرسا، آلودگی هوا و مشکل ریزگردها در اکثر مناطق آن، دارای شرایطی خاص است. عوامل محیطی هم به‌طور غیرمستقیم از طریق عواملی مثل مدرسه، معلم تربیت‌بدنی، عوامل فردی و خانواده و هم به‌طور مستقیم، بر میزان گرایش کودکان دبستانی به ورزش در مدارس استان

خوزستان اثر دارند. رفع مشکل ریزگردها نیازمند عزم و تلاشی ملی است که مسئولان عالی‌رتبه استانی و نمایندگان محترم استان خوزستان در مجلس شورای اسلامی باید بتوانند دولت را متقاعد و مصمم کنند تا با رای‌زنی با کشورهای همسایه و مداخلات زیست‌محیطی، چاره‌ای پایدار برای رفع این مشکل بیندیشند. مرتفع کردن تأثیر گرمای شدید هوا بر فعالیت‌های ورزشی دانش‌آموزان در مدارس، تنها با استفاده از سالن‌های ورزشی سرپوشیده امکان‌پذیر است. استفاده از سالن‌های ورزشی هم‌جوار با مدارس، تهیه سرویس برای مراجعه به سالن‌های ورزشی، استفاده از ظرفیت‌های بخش خصوصی، احداث سالن‌های سرپوشیده برای مدارس و غیره می‌تواند برخی از راهکارهای پیشنهادی در این زمینه باشد. در پایان، براساس آسیب‌های شناسایی شده و مدل برآمده از پژوهش می‌توان گفت که آسیب‌های سطح زمینه‌ای تربیت‌بدنی و ورزش مدارس استان خوزستان که دو سطح دیگر در آن ریشه دارند، شامل عوامل محیطی و بیرونی (جامعه و محیط‌زیست) هستند که به‌طور کلی سبب‌ساز و مؤثر بر سطوح سازمانی و رفتاری هستند. سطح سازمانی که دارای بیشترین آسیب بوده است، دربرگیرنده عوامل فیزیکی، اولیای مدرسه، معلمان و روابط و ضوابط میان آنان است و سطح رفتاری شامل عوامل مربوط به رفتار فردی دانش‌آموزان در گرایش به تربیت‌بدنی و ورزش در مدارس است. رابطه بین این سطوح تنگاتنگ است و در عمل جدایی‌ناپذیرند. در چنین رابطه‌ای، مؤلفه‌های سه سطح با هم تعامل مستمر دارند و تفکیک و تشخیص این سطوح صرفاً جنبه نظری داشته است و برای تجزیه و تحلیل و شناخت مفاهیم و مؤلفه‌ها بوده است. تجربه‌های موجود در ایران و کشورهای دیگر نشان داده است که وزارت آموزش و پرورش به‌تنهایی نمی‌تواند مشکلات موجود در این حوزه را مرتفع کند و تربیت‌بدنی و ورزش مدارس را متحول کند؛ بلکه این امر نیازمند تعامل سطوح سه‌گانه ذکر شده است. مدل برآمده از این پژوهش می‌تواند به‌عنوان یک ابزار تحلیلی مبنای عمل قرار گیرد تا با برنامه‌ریزی و مرتفع کردن آسیب‌های ذکر شده، راه برای توسعه تربیت‌بدنی و ورزش مدارس که زیربنای تحول ورزش جامعه هستند، هموارتر شود.

منابع

1. Ahmadi, A. (2015). The relationship between leadership styles of physical education teacher and Sport motivations of student athletes in the city of Fariman. (Unpublished master's thesis). University of Imam Reza, Mashhad. (Persian).
2. Amaya-Castellanos, C., Shamah-Levy, T., Escalante-Izeta, E., Morales-Ruan, M., Jiménez-Aguilar, A., Salazar-Coronel, A., & Amaya-Castellanos, A. (2015). Development of an educational intervention to promote healthy eating and physical activity in Mexican school-age children. *Evaluation and Program Planning*, 52, 159-168.
3. Chambers, S. T. (1991). Factors affecting elementary school students' participation in sports. *The Elementary School Journal*, 91, 413-419.

4. Deniz, S., & Yenel, F. (2013). The structural analysis of physical education and sports system in the Turkish Republic of Northern Cyprus. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 89, 772-780.
5. Durkheim, A. (1894). *The rules of the sociology method*. (A. Mohammad Kardan, translator). Tehran: Tehran University Press. (Persian).
6. Edward, J., Thompson, M. D., & Rosen, F. P. (1990). *Survey research (practice guide)*. (M. Arabi, & D. Izadi, translators). Tehran: Office of Cultural Research. (Persian).
7. Ghafouri, F., Rahman Seresht, H., Kozechian, H., & Ehsani, M. (2005). The role and place of social demand in orienting sports strategies. *Journal of Harekat*, 25, 5-19. (Persian).
8. Ghasemi, N. (2015). Studying the causes and factors affecting the tendency elementary students, middle students, high school students, to sports in different fields and at all levels, professional and heroism in Ilam province. Research Projects Department of Education in Ilam Province. Available at: <https://ganj-old.irandoc.ac.ir/articles/704872> (accessed 18 September 2017). (Persian).
9. Greenfield, J. R. F., Almond, M., Clarke, G. P., & Edwards, K. L. (2016). Factors affecting school physical education provision in England: A cross-sectional analysis. *Journal of Public Health*, 38, 316° 322.
10. Hashemi, S. (2015). Identify barriers to the development of basic sports schools of Tehran. (Unpublished master's thesis). Islamic Azad University of Tehran, Tehran. (Persian).
11. Hills, A., Dengel, D., & Lubans, D. (2015). Supporting public health priorities: Recommendations for physical education and physical activity promotion in schools. *Progress in Cardiovascular Diseases*, 57(4), 368° 374.
12. Javadipour, M. (2006). Design and validation of the pattern of physical education curriculum in elementary schools in Iran. (Unpublished doctoral dissertation). Tarbiat Moalem, Tehran. (Persian).
13. Kobel, S., Kettner, S., Kesztyüs, D., Erkelenz, N., Drenowatz, C., & Steinacker, J. M. (2015). Correlates of habitual physical activity and organized sports in German primary school children. *Public Health*, 129(3), 237-243.
14. Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30: 608-610.
15. Ministry of Education of the Islamic Republic of Iran (2005). *General National Education Plan Document Editor*. Available at: <http://www.medu.ir> (accessed 21 October 2017). (Persian).
16. Mirzaei Ahranjani, H. (1998). Designing a model for explaining the factors affecting conscience and social discipline. *Proceedings of the Workshop on Social Conscience and Discipline* (pp.18-41). Qazvin: Qazvin Islamic Azad University Publications. (Persian).
17. Mirzai Ahrenjani, H., & Amiri, M. (2002). Presenting a three dimensional model of the analysis of philosophical foundations and the basic infrastructure of management theories. *Management Knowledge*, 56, 3-21. (Persian).

18. Mohammadi, V (2012). Barriers and impellent the male and female high school students in Ardabil in sports. (Unpublished master's thesis). Payam Noor University, Tehran. (Persian).
19. Mull R. F., Bayless, K. G., & Jamieson, L. M. (2005). Recreational sport management. Australia, Sydney: Human Kinetics.
20. Park, S. (2004). Constraints to recreational sport participation for adolescents exposed to internet-related delinquency: Developing marketing strategies for increasing sport participation. *International Journal of Applied Sport Sciences*, 16(1), 41-54.
21. Powell, E., Woodfield, L., & Nevill, A. (2016). Increasing physical activity levels in primary school physical education: The SHARP principles model. *Preventive Medicine Reports*, 3, 7-13.
22. Ravanshadnia, M. (2013). Safety management reference in development projects. Tehran: Simaye Danesh Publications. (Persian).
23. Safari, M. (2013). Designing the model of sport for all in Iran. (Unpublished doctoral dissertation). Tarbiat Modarres University, Tehran. (Persian).
24. Soltani Moghadam, N. (2014). Study of the teaching of physical education course in elementary schools in South Khorasan province. (Unpublished master's thesis). Birjand University, Birjand. (Persian).
25. Supreme Revolutionary Cultural Council of the Islamic Republic of Iran. (2011). Document of fundamental transformation of education. (Persian).
26. Tsangaridou, N. (2017). Early childhood teachers views about teaching physical education: challenges and recommendations. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 22(3), 283-300.
27. The Law of the Sixth Program of the Economic, Social and Cultural Development of the Islamic Republic of Iran (2017). Official newspaper of Islamic Republic of Iran, No. 20995, p. 28. (Persian).

استناد به مقاله

قنبری، هادی، شتاب بوشهری، ناهید، شفیع نیا، پروانه، مهرعلیزاده، یدالله. (۱۳۹۷). آسیب شناسی تربیت بدنی و ورزش مدارس با استفاده از مدل سه شاخگی. پژوهش در ورزش تربیتی، ۶(۱۵): ۶۰-۱۴۹. شناسه دیجیتال: 10.22089/RES.2017.4786.1359

Ghanbari, H., Shetabbushehri, N., Shafiniya, P. Mehralizadeh, Y. (2019). Pathology of Physical Education and School Sports by Applying Three Dimensional Model. *Research on Educational Sport*, 6(15): 149-60. (Persian). Doi: 10.22089/RES.2017.4786.1359

Pathology of Physical Education and School Sports by Applying Three Dimensional Model

H. Ghanbari¹, N. Shetabbushehri², P. Shafiniya³,
Y. Mehralizadeh⁴

1. Ph.D student of sport management, Shahid Chamran University of Ahvaz*¹
2. Assistant Professor of Motor Behavior department, Shahid Chamran University of Ahvaz.
3. Associate Professor of Motor Behavior department, Shahid Chamran University of Ahvaz.
4. Professor of Educational Sciences, Shahid Chamran University of Ahvaz.

Received: 2017/09/17

Accepted: 2017/12/11

Abstract

The present study has been done with the aim of pathology of physical education and Sports in elementary schools of Khuzestan province. In This research, that was done in a mixed method, the researchers were referred to experts in the field of Sports Students in Khuzestan and began to collect information from them through in-depth interviews. Then coded and analyzed data from 25 interviews using grounded theory. Then a questionnaire was designed based on received codes. Validity of the questionnaire was confirmed by Delphi technique by a number of professors and experts and confirmed its reliability with Cronbach's alpha(=0.80). According to the research community and Morgan table, by proportional stratified random sampling, were distributed questionnaires among the 280 physical education teachers, physical education experts from the education departments and physical education professors in Khuzestan. Data were analyzed using SPSS and PLS software. According to findings, organizational, personal and background factors were the most damaged in the field Physical Education and School Sports. Among the subcategories of all three levels, the physical education teacher (organizational level) had the most damage and the environment (background level) had the least damage. Given that organizational-level damages has had the greatest impact on the development of Physical Education and School Sports, it is therefore necessary to review the Ministry of Education in planning, allocating resources and equipping schools. At the individual level, education to families and at the background level, promoting the culture of the tendency toward sport for all is a necessary and useful actions.

Keywords: Pathology of Sport, Physical Education and School Sports, Three Dimensional Model

* Corresponding author

Email: hovar63@yahoo.com

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی